

نقش بازی در پیشرفت تحصیلی (زبان آموزی) کودکان پایه سوم مقطع ابتدائی شهر تهران در سال ۸۶-۱۳۸۵

محمود اعظمی^۱
علیرضا جعفری^۲

چکیده:

بازی در عین این‌که وسیله سرگرمی است، جنبه‌ی آموزندگی و سارندگی نیز دارد در برخی موارد اشتغال کودک به بازی بیش از ارزش خواندن کتاب است. کودکان در خلال بازی‌ها به ویژه بازی‌های آموزشی، به مفاهیم جدیدی دسترسی پیدا می‌کنند و مهارت بیشتر و بهتری را کسب می‌نمایند. در حین بازی مطالب آموختنی، بدون فشار و با میل و رغبت فرا گرفته می‌شود. هدف اصلی این مقاله بررسی تأثیر بازی‌ها بر پیشرفت تحصیلی در درس زبان آموزی دانش‌آموزان پایه‌ی سوم ابتدائی شهر تهران در سال تحصیلی ۸۶-۱۳۸۵ بوده است. روش پژوهش، روش آزمایشی بوده و نمونه‌گیری با روش خوشه‌ای تصادفی صورت گرفته است و پس از گردآوری، داده‌ها با نرم‌افزار SPSS پردازش شده‌اند. از سه فرضیه پژوهش، دو فرضیه تأیید و یک فرضیه رد شده شد.

واژه‌های کلیدی:

بازی پیشرفت تحصیلی، زبان‌آموزی، دانش‌آموز دوره ابتدائی.

^۱ عضو هیات علمی گروه مشاوران و راهنمایی، دانشکده علوم انسانی دانشگاه آزاد اسلامی واحد ابهر

Email: mahmoodazami@gmail.com

^۲ عضو هیات علمی گروه روان‌شناسی، دانشکده‌ی علوم انسانی دانشگاه آزاد اسلامی واحد ابهر Email: djafariparsa@gmail.com

مقدمه:

بازی در عین این که وسیله سرگرمی است، جنبه آموزشی و سازندگی نیز دارد و در برخی موارد اشتغال کودک به بازی بیش از ارزش خواندن کتاب است، کودکان در خلال بازیها به ویژه بازیهای آموزشی، به مفاهیم ذهنی جدیدی دسترسی پیدا می کنند و مهارت های بیشتر و بهتری را کسب می نمایند. آنان به کمک بازی تجارب ارزنده ای به دست می آورند. در حین بازی مطالب آموختنی، بدون فشار و با میل و رغبت فرا گرفته می شود. به همین دلیل برخی از مربیان دست اندرکاران تعلیم و تربیت معتقدند که هرگونه مطالب درسی را باید فقط همراه با بازی به کودک آموخت و اصولاً بهتر است ساعات رسمی دروس مدارس ابتدایی را به ساعات بازیهای خلاق و آموزنده تبدیل کرد.

هدف پژوهش

هدف اصلی این پژوهش بررسی تأثیر بازیها بر پیشرفت تحصیلی در درس زبان آموزی دانش آموزان پایه سوم ابتدائی شهر تهران در سال تحصیلی ۱۳۸۶-۱۳۸۵ می باشد

روش نمونه گیری

روش مورد استفاده در این تحقیق روش آزمایشی و نمونه گیری به صورت خوشه ای تصادفی صورت گرفته است به این ترتیب که در مرحله اول از میان مناطق مختلف آموزش و پرورش تهران یک منطقه انتخاب شد که در هر یک از آن مدارس یک کلاس به عنوان گروه آزمایش و یک کلاس به عنوان گروه کنترل مشخص گردید. بازیهای آموزشی که با توجه به تجارب معلمین و از طریق مطالعه کتب آموزشی مشخص شده بود به عنوان متغیر مستقل در دو کلاس آزمایش دخترانه و پسرانه اجرا گردید و سپس نمرات پیش آزمون گروه های آزمایش و کنترل با استفاده از نرم افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت که از سه فرضیه مطرح شده در تحقیق ۲ فرضیه تأیید و یک فرضیه رد شد و سرانجام بر اساس یافته ها و نتایج پژوهش پیشنهادهایی ارائه گردید.

ابزار اندازه گیری

با بررسی کتب آموزشی دوره دبستانی ۸ نوع بازی شامل: ۱- شناختن داستان ۲- کلمات مشابه با معنای متفاوت ۳- جمله سازی ۴- جمله سازی با کلمات مشابه ۵- خرید و فروش ۶- شناساندن چیزی از طریق توضیح دادن ۷- تکرار جمله ۸- بازگویی داستان در زمان محدود

یافته‌های پژوهشی

۱. بین میزان پیشرفت تحصیلی (زبان آموزی) دانش آموزان دختر که در بازی شرکت داده شده بودند با میزان پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دختری که در بازی شرکت داده نشدند تفاوت معنی دار وجود دارد. براساس نتایج t محاسبه شده فرضیه پژوهشی مورد نظر تأیید می‌شود.
۲. بین میزان پیشرفت تحصیلی (زبان آموزی) دانش آموزان پسر که در بازی شرکت داده شده بودند با میزان پیشرفت تحصیلی دانش آموزان پسری که در بازی شرکت داده نشدند تفاوت معنی دار وجود دارد. براساس نتایج t محاسبه شده فرضیه پژوهشی مورد نظر تأیید می‌شود.
۳. بین میزان تأثیر بازی گروهی بر پیشرفت تحصیلی (زبان آموزی) دانش آموزان دختر و پسر تفاوت معنی دار وجود ندارد. براساس نتیجه t محاسبه شده فرضیه پژوهشی مورد نظر رد می‌شود.

ضرورت و اهمیت انجام تحقیق

بسیاری از پژوهشگران بر این عقیده‌اند که امکان جدایی بین عملکردهای حرکتی و ادراکی وجود نداشته و غیرقابل تفکیک هستند. اهمیت موضوع این پژوهش از آن جهت است که یادگیری دروس مختلف به لحاظ نظری یا استنباطی در دوره ابتدایی و یا به طور کلی پیشرفت تحصیلی برای دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت بسیار مهم است. چرا که در این پژوهش اساساً به امر بازیها به عنوان متغیری که موجبات تأثیرات در پیشرفت را فراهم می‌آورد توجه خواهد شد و با عنایت به این که افت و خیزهایی در روند تحصیلی درس دانش آموزان دوره ابتدایی دیده می‌شود، می‌بایست راهکارهای مناسبی برای بهبود فرآیند یادگیری از طریق انجام تحقیقات مشابه ارائه گردد. تئوریهای مطرح شده که توسط دانشمندان روانشناس بر اهمیت بازی تأکید دارند نشان دهنده این نکته است که می‌توان توسط برنامه ریزیهای علمی و تخصصی با استفاده از این عامل تأثیرات شگرفی در فرایند یادگیری خصوصاً در دوره ابتدایی ایجاد کرد. اما از طرفی نوع بازی ارائه شده و میزان چگونگی تأثیر آن که در دوره دبستانی بر روی تواناییهای ذهنی، ادراکی و روند تجربه‌پذیری کودکان نقش اساسی را بازی می‌کند دارای اهمیت خاصی است.

بنابراین انتخاب نوع بازی براساس سن، جنس و قابلیت‌های جسمانی و روانی دانش آموزان در چگونگی تأثیر یا عدم تأثیر آن در پیشرفت تحصیلی می‌تواند قابل بحث باشد. معطوف

نمودن توجه برنامه ریزان آموزشی و مدیران به کمیت و کیفیت‌های فعالیتهای بازی از طریق استفاده از روشهای پویا و خلاق در جهت پیشرفت تحصیلی دانش آموزان به استفاده بهینه از علایق آن جهت انتخاب بازی در جهت سوق دادن آنها به اهداف آموزشی و به طور کلی ایجاد یک تفکر صحیح در اهمیت دادن به آن به عنوان یک نیاز در دوران کودکی می‌تواند کمکهای شایانی را در امر تدریس دروس و بهره‌وری آموزشی ایجاد نمایند.

بیان مسأله

امروزه کودکان در دوره ابتدایی حتی آنهایی که زمینه فرهنگی و اقتصادی خانوادگیشان یکسان است با همدیگر تفاوت‌های زیادی دارند. تفاوت آنها به میزان زیادی ناشی از تجارب گوناگونی است که آنها در طول سالهای قبل از مدرسه، کسب کرده‌اند، تجاربی که روزانه مانند کوهی رشد ذهنی آنان را یا برانگیخته و یا از پیشرفت آن جلوگیری می‌کنند. قبلاً حافظه خوب را، یکی از بهترین و مؤثرترین عواملی می‌دانستند که یک کودک ممکن است داشته باشد. اکنون به سبب تغییرات گسترده‌ای که در برنامه‌های درسی مدارس به وجود آمده است به فهمیدن و بینش دانش آموز توجه می‌شود. از کودک خواسته می‌شود که مطالب را تجزیه و تحلیل کرده، مقایسه نموده و به نتیجه برسد بطور خلاصه این که کودک به جای حفظ کردن صرف باید تفکر کند.

این نظریه که هوش میزان ثابتی دارد و در زمان لازم با سرعت مطلوب خود شکوفا می‌شود تا به یک نقطه پیش بینی شده قبلی برسد. امروز به میزان قابل توجهی از اعتبار افتاده است. تجارب کودک نقش مهمی را در رشد ذهنی او بازی می‌کند. تجارب سالهای اول زندگی قوی و محوناشدنی هستند. نظر دانشمندان در مورد این سؤال که چند درصد هوش بزرگسالان قبل از شش سالگی تشکیل می‌شود متفاوت است. ولیکن همه آنها مقدار هوش تشکیل شده در آن سالها را بالا می‌دانند. از همان ابتدای امر کودک باید مفاهیمی مانند مقدار، مسافت، اندازه، عدد و فضا را از تجارب مستقیم خویش کسب و تقویت نماید. (قاضی و کدیور، ۱۳۵۵، ۴-۲)

کودکان در خلال بازیها به ویژه بازیهای آموزشی به مفاهیم ذهنی جدیدی دسترسی پیدا می‌کنند و مهارتهای بیشتر و بهتری را کسب می‌نمایند. آنان به کمک بازی با رنگهای مختلف، اشکال گوناگون و جهت‌های متفاوت آشنا می‌گردند و تجارب ارزنده‌ای را به دست می‌آورند و در حین بازی مطالب آموختنی بدون فشار و با میل و رغبت فراگرفته

می‌شود. بازی به کودک کمک می‌کند تا دنیایی را که در آن زندگی می‌کند بشناسد، بفهمد و کنترل کند و میان واقعیت و تخیل فرق بگذارد.

در بازی کودک نقش‌های مختلف را به عهده می‌گیرد و در می‌یابد کدام نقش بیشترین لذت را به او می‌دهد. در عین حال بازی او را قادر می‌سازد که رضایت بخش‌ترین رابطه‌ها را با دیگران برقرار سازد. (به نقل از فیروزی، ۱۳۷۹: ۱۰)

استفاده از حرکت برای آموزش پدیده جدیدی نیست. بلکه اکثر نظریه پردازان تعلیم و تربیتی در این مورد اتفاق نظر دارند ولی مقابله این روش آموزش با فرهنگ مردم چیزی است که از کنار آن به راحتی نمی‌توان گذشت. چرا که بسیاری از افراد حتی بسیاری از معلمان همچنان نگران این هستند که کودکان بجای درس، بازی می‌کنند یا وقت خود را صرف بازی با دوستان می‌نمایند.

اما چه بسا که بودن با این دوستان و هم بازیها بسیار مفیدتر از نحوه آموزشی بعضی از مدارس و بعضی از معلمان باشد، اضافه می‌شود که نحوه آموزش و ارائه مطالب اگر به شیوه‌های متعدد و مختلفی باشد بسیار بهتر نتیجه می‌دهد، چه بهتر که یکی از این روشهای آموزش را غیر از توضیح معلم و روشهای معمول کلاسی به این صورت بنا بگذاریم که کودکان نسبت به درک و فهم خود، به تجربه، دستکاری و تکرار مفاهیم و اصول دروسی که می‌خواهند بیاموزند دست بزنند. (خدایی خیاوی، ۱۳۸۰: ۷۷-۷۶)

واژه‌های کلیدی:

بازی: فعالیتی ذاتی و طبیعی است که گونه‌ای خود انگیزه و لذتبخش دارد (برونفن برنر، ۱۹۷۹)

پیشرفت تحصیلی: فرآیندی که در اثر یادگیری دروس مختلف در قالب برنامه ریزی درسی دانش آموزان در یکسال تحصیلی گنجانده شده، حادث می‌شود (فیروزی، ۱۳۷۹)

زبان آموزی: به مهارت‌های اصلی گوش دادن، سخن گفتن و خواندن و نوشتن اطلاق می‌شود

دانش آموز دوره ابتدایی: کلیه دانش آموزانی که در دوره سوم ابتدایی شهر تهران در سال ۸۵-۸۶ مشغول تحصیل هستند.

مبانی نظری پژوهش

آموزش و پرورش از مهمترین نهادهای اجتماعی می‌باشد. در واقع کیفیت فعالیت سایر نهادهای اجتماعی تاندازه‌ای به چگونگی عملکرد آموزش و پرورش بستگی دارد. آموزش و پرورش در پروراندن فرد و بالنده کردن جمع نقش حیاتی دارد. شناسایی استعدادها و ایجاد شرایط لازم برای شکوفایی آنها در زمینه‌های مختلف و رشد موزون و متعادل انسان در جنبه‌های عقلانی، عاطفی، اجتماعی و جسمانی مسئولیتهای سنگینی است که آموزش و پرورش باید به انجام برساند.

به علاوه نهاد آموزش و پرورش باید نسل آینده را با ارزشهای اجتماعی آشنا کند، مبانی سازگاری اجتماعی را به آنها بیاموزد، در تحکیم مبانی اخلاق فردی و اجتماعی کوشش کند، آنها را به فرهنگ جامعه خود آگاه سازد و با ایجاد مهارت‌های هنری، علمی و فنی یکایکشان را برای عضویت مؤثر، مفید و سازنده در جامعه آماده کند. آموزش و پرورش باید به رشد قوه قضاوت صحیح، مسئولیت‌پذیری، خودآگاهی و ایجاد روحیه خلاق، نقاد و متفکر در برخورد با مسایل فردی و اجتماعی پردازد و مهمتر از همه رسالت هدایت تکامل فردی و اجتماعی را در ابعاد مختلف به نحو احسن به انجام برساند. (ندیمی و بروج، ۱۳۸۰: ۴-۵)

از آنجا که آموزش و پرورش ابتدایی در واقع نقطه ورود یک حرکت طولانی و مهم در زندگی کودکان ماست و همچنین از آنجا که سنگ بنای شخصیت کودکان و نهایتاً سازندگی اجتماعی، در همین سالهای اولیه دوره ابتدایی گذاشته می‌شود بنابراین این دوره هم از نظر کمی و هم از نظر کیفی از اهمیت خاص برخوردار است. چرا که مخاطبین این دوره کودکانی هستند که هنوز شخصیت اصلی آنها شکل نگرفته و نحوه برخورد و آموزش در این دوره تأثیر عمیقی در عملکرد آینده این کودکان دارد. لذا سازمان آموزش و پرورش در هر کشوری باید به این دوره اهمیت خاصی قائل شود. و در جهت توسعه راهکارهای جدید برای آموزش مؤثر و مفید در این دوره باشد. لذا این پژوهش در صدد ارائه راهکارهای جدید برای آموزش درس زبان آموزی یعنی استفاده از بازی در آموزش این درس برای دانش آموزان دوره ابتدایی است. در همین راستا ابتدا به شناخت تاریخچه، اهداف و اهمیت دوره ابتدایی پرداخت می‌شود.

در حال حاضر پیشرفتهای و تغییر و تحولات سریع جهان و تأثیر آن در شئون مختلف زندگی بشر ضرورت آشنایی با تعلیم و تربیت به صورت مقدماتی و ساده را حتی برای

افرادی که ساده‌ترین مشاغل را دارند روز به روز آشکارتر می‌سازد. مهم‌تر از آن صیانت ذات، انسان شدن انسان و حیات او به آموزش و پرورش بستگی دارد. آنچه که زندگی انسان را با حیوان متفاوت می‌کند آدمیت آدمی است و آدمیت تنها از طریق تعلیم و تربیت به دست می‌آید و همه زحمت و مشکل انسان در تعلیم و تربیت همین است. (ندیمی و بروج، ۱۳۷۷: ۱۰۳)

یکی از دوره‌های مهم هر نظام آموزش در جهان، دوره ابتدایی است. دوره‌ای که در رشد و تربیت و تکوین شخصیت کودکان تأثیر بسزایی دارد. این دوره را دوره تأدیب، خلاقیت، بروز استعدادها و عمومی و کودکی سوم گفته‌اند. (استادان طرح جامع آموزش خانواده، ۱۳۷۸: ۳۳-۳۴)

دوران ابتدایی در رشد مفاهیم و معانی اموری که کودک در زندگی روزمره با آنها سروکار دارد، نقش مهمی بازی می‌کند. بر اثر رشد در چنین محیطی تربیتی، فکر کودک با درک مفاهیم اساسی نظیر مفهوم زمان و مکان و عدد و علیت و... که معلومات محسوس را متحد می‌سازند سازمان می‌یابد. در دبستان در بین گروه همسالان خود، رشد، حالت استقلال شخصی و سازگاری اجتماعی او امکان پذیر می‌گردد. در این دوران کودک طرز معاشرت با دیگران، ایجاد رفاقت و انتخاب درست و رشد یک شخصیت اجتماعی را پشت سر می‌گذارد. خلاصه آنکه سالهایی را که کودک در دبستان به تعلیم و تربیت می‌پردازد، یکی از مهمترین دوران تحصیلی او به حساب می‌آید. چنانچه در این دوره امکانات صحیح و محیط سالم فراهم گردد. زمینه لازم برای شکوفایی استعدادها و فراهم می‌شود و به ابزار لازم اولیه برای زندگی و سازگاری اجتماعی مجهز خواهد گشت. (ندیمی و بروج، ۱۰۴-۱۰۳)

در همه کشورهای جهان آموزش ابتدایی به علت نیاز جوامع مختلف از اهمیت پایه‌ای و زیربنایی برخوردار است و ضرورت‌های زیر باعث شده است که این نوع آموزش در برنامه‌ریزیهای آموزشی کشورها از نیازهای حتمی و غیرقابل انکار محسوب شود:

- تقریباً کلیه کشورهای جهان، آموزش ابتدایی را به عنوان یک اصل مهم و همگانی و حتمی و اجباری پذیرفته‌اند.
- آموزش ابتدایی به علت عمومی و همگانی بودن آن سبب می‌شود که جامعه آینده از ضایعه تعداد بیسواد لطمه نبیند.
- دور ماندن کودکان واجب‌التعلیم از دبستان باعث گسترش فقر، فساد، بیکاری و کاهش تولید می‌شود.

- در دنیای امروز، خواندن و نوشتن، حساب کردن، حتی به صورت مقدماتی از نیازهای اصلی کلیه انسانهاست که می‌توان آن را به چراغی در راه تاریک تشبیه کرد.
- کودکان برای سازش و تطبیق با شرایط ساده زندگی لازم است از این نوع آموزش برخوردار گردند.
- پرورش تواناییهای گوش دادن، سخن گفتن، نوشتن، مشاهده کردن، شمردن، اندازه گرفتن و... برای پایه گذاری رشد و تکامل استعدادهاى ذاتی کودکان با استفاده از ارزشهای حسی و عملی در این سطح از ضرورتهاى اساسی می‌باشند.
- با توجه به برنامه ریزیهای این دوره پرورش جسمی کودکان نیز برای ایجاد جامعه‌ای سالم و خلاق و سازنده دارای اهمیت است.
- پرورش فضایل دینی، فضایل اخلاقی، حس انسان دوستی و کمک به هم‌نوع که از هدفهای این دوره است، نه تنها از ضروریات جامعه محسوب می‌شود، بلکه مکمل پرورش جسمی کودکان نیز می‌باشد.
- سرمایه گذاری و برنامه ریزی در آموزش ابتدایی یک نوع سرمایه گذاری دراز مدت اما پرسود از نقطه نظر نیروی انسانی و عوامل تولید اقتصادی و فرهنگی است که بی گمان هر جامعه‌ای از فواید آن سود خواهد برد.

پیشینه تحقیق

تحقیقات فراوانی در رابطه با تأثیر بازی بر عملکردهای مختلف اجتماعی، ذهنی و حرکتی کودک و همچنین بازی درمانی صورت گرفته است. اما متأسفانه تحقیقی که منحصرأ به بررسی تأثیر بازی بر پیشرفت تحصیلی خصوصاً در زبان آموزی پرداخته باشد وجود ندارد. لذا ما در این جا به تحقیقاتی اشاره می‌کنیم که مرتبط با تأثیر بازی بر عملکردهای دیگر کودک هستند.

تحقیقات انجام شده در خارج:

«کلاس مایر» و همکارانش در تحقیقی روی ارتباط بین رشد بدنی و عملکرد ذهنی مطالعه نموده‌اند و به طور صریح و روشن نتیجه گرفته‌اند که بخشهای مختلف تئوری «سن‌اندازی اولسون» که براساس قد، وزن و قدرت گرفتن دستها، سن دندانی و سن استخوانی استوار است. ارتباط ناچیزی با اندازه گیریهای ذهنی دارد. (به نقل از فیروزی، ۱۳۷۹)

- کاجرر در سال ۱۹۵۸ در تحقیقی، همبستگی معنی داری میان فعالیتهای حرکتی و پیشرفت تحصیلی کودکان گزارش کرده است. (کاجرر، ۱۹۵۸، به نقل از کریمی، ۱۳۶۸)

- همچنین مطالعات ایزومیل و گروبر در سال ۱۹۶۷ نشان می‌دهد که یک برنامه منظم تربیت بدنی، اثرات مفیدی بر بهبود نتایج تحصیلی کودکان دارد. (به نقل از رهبانفرد، ۱۳۷۷)

اما درست یک سال بعد یعنی در سال ۱۹۶۸، تحقیقی توسط دو تن از پژوهشگران به نامهای روسکو و براون انجام گرفت و آنها نتیجه گرفتند که همبستگی بین تمرینات ادراکی- حرکتی با پیشرفت تحصیلی و خواندن در گروه تجربی وجود ندارد. (روسکو وبروان، ۱۹۶۸، به نقل از سلمان، ۱۳۷۲).

تحقیقات انجام شده در داخل کشور

تحقیقی که توسط امیر فیروزی در سال ۷۸-۷۹ انجام گرفته و در زمینه بررسی اثرات فعالیت‌های بدنی و بازیهای پرورش تحصیلی دانش آموزان دوره ابتدایی استان آذربایجانغربی است نشان داده است که فعالیت‌های بدنی و بازیهای پرورش بر پیشرفت تحصیلی پسران دوره ابتدایی استان آذربایجانغربی بطور معنی داری تأثیر داشته است و بر روی پیشرفت تحصیلی دختران دوره ابتدایی این استان تأثیر معنی دار نداشته است و در بررسی توصیفی میانگین نمرات ثلث اول و سوم آزمودنیهای پسر و دختر می‌توان چنین استنباط کرد که: پسران در ثلث اول از میانگین نسبتاً کمتری نسبت به دختران برخوردار بوده‌اند ولی به دلیل ماهیت بازیهای ارائه شده و عدم محدودیتهای خاص، در پسران پیشرفت تحصیلی بخصوص در ثلث سوم که به عنوان پس آزمون در این پژوهش استفاده شده است از دختران بیشتر بوده و معدل بالایی را نشان می‌دهد که نشانگر تأثیرات بیشتر بر روی پسران است. (به نقل از فیروزی، ۱۳۷۹)

تحقیقی تحت عنوان تأثیر فعالیت‌های هنری در پرورش خلاقیت کودکان آمادگی توسط میارصادقی در دانشگاه علامه طباطبائی صورت گرفته است و نتایج بیانگر این است که فعالیت‌های هنری در پرورش خلاقیت کودکان در دوره پیش دبستانی تأثیر دارد. (میارصادقی، ۱۳۸۳)

تحقیق دیگری تحت عنوان بررسی کاربرد هنر در سرگرمی‌های خلاقه کودکان توسط رحمانی در دانشگاه تربیت مدرس انجام گرفته که نتایج بیانگر این است که بازی کودکان با اسباب بازیها و سرگرمی‌های خلاقه در بروز افزایش خلاقیت آنان تأثیر مستقیم و مفیدی دارد. (رحمانی، ۱۳۷۸)

اهداف تحقیق

هدف کلی این پژوهش بررسی اثر بازیهای گروهی بر پیشرفت تحصیلی (زبان آموزی) دانش آموزان دختر و پسر در پایه سوم ابتدائی شهر تهران است که در سال ۸۶-۸۵ مشغول به تحصیل می‌باشند. اهداف جزئی این تحقیق عبارت بودند از:

۱. بررسی رابطه بازی کودکان با پیشرفت (زبان آموزی) آنان.
۲. بررسی تأثیر جنسیت در رابطه بازی با پیشرفت تحصیلی (زبان آموزی).
۳. بررسی و ارائه راهکارهای مناسب برای بهبود رابطه بازی با پیشرفت تحصیلی (زبان آموزی).

فرضیه‌های تحقیق

۱. بین میزان پیشرفت تحصیلی (زبان آموزی) دانش آموزان دختر که در بازی گروهی شرکت داده می‌شوند با میزان پیشرفت تحصیلی (زبان آموزی) دانش آموزان دختر که در این بازیها شرکت داده نمی‌شوند تفاوت معنادار وجود دارد.
۲. بین میزان پیشرفت تحصیلی (زبان آموزی) دانش آموزان پسر که در بازی گروهی شرکت داده می‌شوند با میزان پیشرفت تحصیلی (زبان آموزی) دانش آموزان پسر که در این بازیها شرکت داده نمی‌شوند تفاوت معنادار وجود دارد.
۳. بین میزان تأثیر بازی گروهی بر پیشرفت تحصیلی (زبان آموزی) دانش آموزان دختر و پسر تفاوت وجود دارد.

متغیرهای تحقیق

۱. متغیر مستقل: فعالیتهای بازی
۲. متغیر وابسته: پیشرفت مهارتهای زبان آموزی آزمودنی
۳. متغیر کنترل: دوره تحصیلی ابتدایی در شهر تهران
۴. متغیر تعدیل کننده: جنسیت

جامعه آماری

جامعه آماری این تحقیق شامل کلیه دختران و پسران پایه سوم ابتدایی شهر تهران در سال تحصیلی ۸۶-۸۵ می‌باشد.

حجم نمونه

۲ کلاس سوم ابتدایی دخترانه و ۲ کلاس سوم ابتدایی پسرانه به صورت تصادفی از کل مدارس ابتدائی شهر تهران انتخاب گردیده است.

روش نمونه گیری

نمونه گیری به صورت خوشه‌ای تصادفی انجام شده در مرحله اول از بین نواحی شهر تهران یک منطقه به طور تصادفی انتخاب گردید. در مرحله دوم از بین مدارس منطقه انتخاب شده یک مدرسه دخترانه و یک مدرسه پسرانه بصورت تصادفی انتخاب شد و سپس از بین کلاسهای هر یک از مدارس انتخاب شده ۲ کلاس به عنوان نمونه انتخاب گردید. سپس نمونه‌های انتخاب شده در هر مدرسه بطور تصادفی ساده به دو گروه آزمایش و کنترل تقسیم شد. (دو کلاس آزمایشی و دو کلاس کنترل)

روش گردآوری اطلاعات و داده‌ها

بین تمام کلاسهای (۲ تا گروه آزمایشی و ۲ تا گروه کنترل) دخترانه و پسرانه سوم ابتدایی پیش آزمون که شامل امتحان از درسهای یاد گرفته شده بود برگزار گردید. و سپس در ۲ کلاس (یک کلاس دخترانه و یک کلاس پسرانه) به عنوان گروه آزمایشی انتخاب شده، متغیر مستقل یعنی بازیهای آموزشی انتخاب شده هر کدام به مدت دو جلسه و به مدت ۴۵ روز در کلاسهای آموزشی اجرا گردید. و سپس مجدداً پس آزمون که شامل دروس یاد گرفته شده بود اجرا گردید و تصحیح و نمره گذاری شد.

ابزار پژوهش

با توجه به تجارب موفقیت آمیز معلمان و از طریق مطالعه کتابهای آموزشی دوره ابتدائی ۸ نوع بازی آموزشی گروهی انتخاب گردید و سعی بر آن شد که در انتخاب آنها نسبت به آموزش هر چهار زمینه زبان آموزی (خواندن، نوشتن، سخن گفتن و گوش دادن) توجه گردد.

جدول ۱ شاخص‌های توصیفی براساس جنسیت و گروه در مهارت خواندن

جنسیت	گروه	آزمون	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	خطای استاندارد میانگین	کمترین	بیشترین
دختر	آزمایش	پیش آزمون	۳۰	۱۷/۶۱	۳/۸۲	۰/۶۶	۱۵	۲۰
		پس آزمون	۳۰	۱۹/۰۵	۱/۳۱	۰/۲۲	۱۵	۲۰
	کنترل	پیش آزمون	۳۰	۱۸/۸۴	۱/۵	۱	۱۵	۲۰
		پس آزمون	۳۰	۱۸/۵۱	۱/۳۴	۰/۲۳	۱۵	۲۰
پسر	آزمایش	پیش آزمون	۳۰	۱۷/۳	۲/۸	۰/۴۹	۱۰	۲۰
		پس آزمون	۳۰	۱۸/۹۶	۱/۴۷	۰/۲۵	۱۵	۲۰
	کنترل	پیش آزمون	۳۰	۱۸/۹۷	۱/۱۲	۰/۱۶	۱۵	۲۰
		پس آزمون	۳۰	۱۸/۹۶	۰/۹۶	۰/۱۷	۱۶	۲۰

جدول ۲ شاخص‌های توصیفی براساس جنسیت و گروه در مهارت نوشتن

جنسیت	گروه	آزمون	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	خطای استاندارد میانگین	کمترین	بیشترین
دختر	آزمایش	پیش آزمون	۳۰	۱۸/۶۴	۲/۰۳	۰/۰۳۵	۱۴	۲۰
		پس آزمون	۳۰	۱۹/۶۵	۰/۵۴	۰/۹۴	۱۸	۲۰
	کنترل	پیش آزمون	۳۰	۱۸/۰۳	۲/۲۶	۰/۳۹	۱۲	۲۰
		پس آزمون	۳۰	۱۸/۰۴	۲/۲۶	۰/۴۰	۱۲	۲۰
پسر	آزمایش	پیش آزمون	۳۰	۱۷/۸۸	۲/۰۹	۰/۳۶	۱۲	۲۰
		پس آزمون	۳۰	۱۹/۳	۱/۰۹	۰/۲	۱۶	۲۰
	کنترل	پیش آزمون	۳۰	۱۷/۸۸	۲/۱	۰/۳۷	۱۳	۲۰
		پس آزمون	۳۰	۱۷/۹۹	۱/۹	۰/۲۴	۱۳	۲۰

جدول ۳ شاخص‌های توصیفی براساس جنسیت و گروه در مهارت سخن گفتن

جنسیت	گروه	آزمون	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	خطای استاندارد میانگین	کمترین	بیشترین
دختر	آزمایش	پیش آزمون	۳۰	۱۷/۸۴	۲/۲۶	۰/۳۹	۱۰	۲۰
		پس آزمون	۳۰	۱۹/۶۲	۰/۱۲	۱۷	۲۰	
	کنترل	پیش آزمون	۳۰	۱۸/۲۹	۲/۳۱	۰/۴۰	۱۰	۲۰
		پس آزمون	۳۰	۱۸/۴۱	۲/۳۱	۰/۴۰	۱۰	۲۰
پسر	آزمایش	پیش آزمون	۳۰	۱۸/۵۱	۱/۶۴	۰/۲۹	۱۵	۲۰
		پس آزمون	۳۰	۱۹/۲۹	۰/۰۵	۱۷	۲۰	
	کنترل	پیش آزمون	۳۰	۱۸/۴۱	۲/۴۱	۰/۴۲	۱۰	۲۰
		پس آزمون	۳۰	۱۸/۷۴	۲/۲۸	۰/۳۹	۱۰	۲۰

جدول ۴ شاخص‌های توصیفی براساس جنسیت و گروه در مهارت گوش دادن

جنسیت	گروه	آزمون	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	خطای استاندارد میانگین	کمترین	بیشترین
دختر	آزمایش	پیش آزمون	۳۰	۱۷/۸۵	۱/۷۴	۰	۱۵	۲۰
		پس آزمون	۳۰	۱۸/۳۶	۱/۶	۰/۲۷	۱۵	۲۰
	کنترل	پیش آزمون	۳۰	۱۸/۸۲	۰/۹۶	۰/۱۷	۱۷	۲۰
		پس آزمون	۳۰	۱۸/۸۸	۰/۸۹	۰/۱۵	۱۷	۲۰
پسر	آزمایش	پیش آزمون	۳۰	۱۷/۱۸	۲/۹۷	۰/۵۲	۱۰	۲۰
		پس آزمون	۳۰	۱۸/۳۶	۱/۶	۰/۲۷	۱۵	۲۰
	کنترل	پیش آزمون	۳۰	۱۸/۵۴	۲/۴۵	۰/۴۳	۱۱	۲۰
		پس آزمون	۳۰	۱۹/۱۵	۱/۷۶	۰/۳۰	۱۳	۲۰

در این قسمت ابتدا نمرات پس آزمون و پیش آزمون دختران و پسران در گروه آزمایش و کنترل به طور جداگانه مقایسه می‌شود. سپس تفاوت پیش آزمون و پس آزمون گروه‌های آزمایش و کنترل به تفکیک جنسیت و موقعیت آزمون محاسبه شده و سپس تأثیر متغیر آزمایش (بازی) بر گروه‌های آزمایش محاسبه می‌شود. و نمرات تک تک گروه‌های آزمایش و کنترل در پس آزمون و پیش آزمون به تفکیک جنسیت مقایسه می‌گردد. در جداول زیر این مقایسه‌ها نشان داده شده‌اند:

فرضیه ۱

بین میزان پیشرفت تحصیلی (زبان آموزی) دانش آموزان دخترى که در بازیهای گروهی شرکت داده می‌شوند با میزان پیشرفت تحصیلی (زبان آموزی) دانش آموزان دخترى که در بازیها شرکت داده نمی‌شوند تفاوت معنادار وجود دارد.

جدول ۵ مقایسه میانگین گروه آزمایش و کنترل دختران در مهارت خواندن

گروه	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	خطای استاندارد	T محاسبه شده	ضریب اطمینان
آزمایش	۳۰	۱/۴۱	۲/۷۵	۰/۴۷	۲/۸۹	۰/۹۹
گروه	۳۰	۰/۲۹	۰/۶۳	۱۱		

در مهارت خواندن $m=2/89$ از مقدار t بحرانی با ضریب اطمینان ۹۹٪ و درجه آزادی ۶۰ (۲/۶۷) بزرگتر است. بنابراین فرض صفر رد می‌شود و تفاوت میان دو گروه آزمایش و کنترل در مهارت خواندن معنادار است.

فرضیه ۲

بین میزان پیشرفت تحصیلی زبان آموزی دانش آموزان پسری که در بازیهای گروهی شرکت داده می‌شوند با میزان پیشرفت تحصیلی زبان آموزی دانش آموزان پسری که در بازیها شرکت داده نمی‌شوند تفاوت معنادار وجود دارد.

جدول ۶ مقایسه میانگین گروه آزمایش و کنترل پسران در مهارت خواندن

گروه	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	خطای استاندارد	T محاسبه شده	ضریب اطمینان
آزمایش	۳۰	۱/۸۳	۲/۱۹	۰/۳۸	۴/۲۴	۰/۹۹
گروه	۳۰	۰/۱۷	۰/۵۶	۰/۹۷		

در مهارت خواندن $m=4/24$ از مقدار t بحرانی با ضریب اطمینان ۹۹٪ و درجه آزادی ۶۰ (۲/۶۷) بزرگتر است. بنابراین فرض صفر رد می‌شود و تفاوت میان دو گروه آزمایش و کنترل در مهارت خواندن معنادار است.

بنابراین براساس نتایج بدست آمده بین میانگین پیشرفت تحصیلی (زبان آموزی) دانش آموزان پسری که در بازیهای گروهی شرکت داده شدند با میزان پیشرفت تحصیلی (زبان آموزی) دانش آموزان پسری که در بازی‌ها شرکت داده نشدند تفاوت معنادار وجود دارد.

فرضیه ۳

بین میزان تأثیر بازی گروهی بر پیشرفت تحصیلی (زبان آموزی) دانش آموزان دختر و پسر تفاوت وجود دارد.

جدول ۷ مقایسه میانگین دختران و پسران گروه کنترل در مهارت خواندن

گروه	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	خطای استاندارد	T محاسبه شده	ضریب اطمینان
آزمایش	۳۰	۰/۰۰۲	۰/۵۵	۹/۷	۰/۲۰	۰/۹۹
گروه	۳۰	۰/۰۰۵	۰/۰۶۳	۰/۱۱		

در مهارت خواندن $t = ۰/۲۰$ از مقدار t بحرانی با ضریب اطمینان ۰/۹۹ و درجه آزادی ۶۰ (۲/۶۷) کوچکتر است. بنابراین فرض صفر تأیید می‌شود و میان دو گروه کنترل دختر و پسر در مهارت خواندن تفاوت معنادار وجود ندارد.

بحث و نتیجه گیری

جدول ۸ مقایسه میانگین دختران و پسران دو گروه آزمایش در درس زبان آموزی

گروه	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	خطای استاندارد	T محاسبه شده	ضریب اطمینان
آزمایش	۳۰	۵/۲۸	۳/۷۹	۰/۶۶	۰/۸۱	۰/۹۹
گروه	۳۰	۴/۳۲	۵/۵۹	۰/۶۷		

به طور کلی در درس زبان آموزی $t = ۰/۸۱$ از مقدار بحرانی با ضریب اطمینان ۰/۹۹ و درجه آزادی ۶۰ (۲/۶۷) کوچکتر است. بنابراین فرض صفر تأیید می‌شود و تفاوت میان دو گروه آزمایش دختر و پسر در درس زبان آموزی معنادار نیست. براساس نتایج بدست آمده از آزمون t مقایسه میانگین‌ها نتایج زیر بدست می‌آید:

- درمهارت خواندن $m=0/20$ از مقدار t بحرانی با ضریب اطمینان ۹۹٪ و درجه آزادی ۶۰ (۲/۶۷) کوچکتر است. بنابراین فرض صفر تأیید می‌شود و میان دو گروه کنترل دختر و پسر در مهارت خواندن تفاوت معنادار وجود ندارد.
- درمهارت نوشتن $m=(0/45)$ از مقدار t بحرانی با ضریب اطمینان ۹۹٪ و درجه آزادی ۶۰ (۲/۶۷) کوچکتر است. بنابراین فرض صفر تأیید می‌شود و میان دو گروه کنترل دختر و پسر در مهارت نوشتن تفاوت معنادار وجود ندارد.
- درمهارت سخن گفتن $m=1/44$ از مقدار t بحرانی با ضریب اطمینان ۹۹٪ و درجه آزادی ۶۰ (۲/۶۷) کوچکتر است. بنابراین فرض صفر تأیید می‌شود و میان دو گروه کنترل دختر و پسر در مهارت سخن گفتن تفاوت معنادار وجود ندارد.
- درمهارت گوش دادن $m=2/14$ از مقدار t بحرانی با ضریب اطمینان ۹۹٪ و درجه آزادی ۶۰ (۲/۶۷) کوچکتر است. بنابراین فرض صفر تأیید می‌شود و میان دو گروه کنترل دختر و پسر در مهارت گوش دادن تفاوت معنادار وجود ندارد.
- به طور کلی در درس زبان آموزی $m=1/9$ از مقدار t بحرانی با ضریب اطمینان ۹۹٪ و درجه آزادی ۶۰ (۲/۶۷) کوچکتر است. بنابراین فرض صفر تأیید می‌شود و در نتیجه میان دو گروه کنترل دختران و پسران در درس زبان آموزی تفاوت معنادار وجود ندارد.
- درمهارت خواندن $m=0/34$ از مقدار t بحرانی با ضریب اطمینان ۹۹٪ و درجه آزادی ۶۰ (۲/۶۷) کوچکتر است. بنابراین فرض صفر تأیید می‌شود و تفاوت میان دو گروه آزمایش دختر و پسر در مهارت خواندن معنادار نیست.
- درمهارت نوشتن $m=0/85$ از مقدار t بحرانی با ضریب اطمینان ۹۹٪ و درجه آزادی ۶۰ (۲/۶۷) کوچکتر است. بنابراین فرض صفر تأیید می‌شود و تفاوت میان دو گروه آزمایش دختر و پسر در مهارت نوشتن معنادار نیست.
- درمهارت سخن گفتن $m=2/34$ از مقدار t بحرانی با ضریب اطمینان ۹۹٪ و درجه آزادی ۶۰ (۲/۶۷) کوچکتر است. بنابراین فرض صفر رد می‌شود و تفاوت میان دو گروه آزمایش دختران و پسران در مهارت سخن گفتن معنادار است.
- درمهارت گوش دادن $m=2/32$ از مقدار t بحرانی با ضریب اطمینان ۹۹٪ و درجه آزادی ۶۰ (۲/۶۷) کوچکتر است. بنابراین فرض صفر تأیید می‌شود و تفاوت میان دو گروه آزمایش دختر و پسر در مهارت گوش دادن معنادار نیست.
- به طور کلی در درس زبان آموزی $m=0/81$ از مقدار t بحرانی با ضریب اطمینان ۹۹٪ و درجه آزادی ۶۰ (۲/۶۷) کوچکتر است. بنابراین فرض صفر تأیید می‌شود و تفاوت میان دو گروه آزمایش دختر و پسر در درس زبان آموزی معنادار نیست.

بنابراین براساس نتایج بدست آمده بین میزان تأثیر بازی بر پیشرفت تحصیلی (زبان‌آموزی) دانش‌آموزان دختر و پسر تفاوت وجود ندارد.

مشکلات و تنگناهای تحقیق

پژوهشهای علوم انسانی در مرحله اجرا با محدودیتها و تنگناهایی مواجه هستند. تحقیق حاضر نیز از این قاعده مستثنی نبوده و محقق با محدودیتها و مشکلاتی مواجه بوده است که به برخی از آنها در زیر اشاره می‌گردد:

۱. در زمینه مطالعات مربوط به پیشینه تحقیق محقق غالباً با مشکل مواجه گردید. چرا که پیرامون موضوع اصلی این تحقیق پژوهش منسجمی صورت نگرفته بود.
۲. کمبود منابع اطلاعاتی در زمینه بررسی تأثیر بازی بر آموزش خصوصاً بر درس زبان آموزی.
۳. کمبود وقت در اجرای روشهای آموزش با استفاده از بازی در کلاسهای انتخاب شده.
۴. محدود بودن اجرای تحقیق به ۲ مدرسه مورد نظر.
۵. استفاده از یک پایه تحصیلی (سوم ابتدایی) برای جمع آوری اطلاعات.

پیشنهادها

پیشنهادهای پژوهشی

با توجه به این که این تحقیق در یک شهر انجام شده است پیشنهاد می‌شود که تحقیق حاضر در سطح استانها و سطح کشور اجرا شود تا تصویری روشن از کاربرد بازیهای آموزش در دروس مختلف ارائه شود.

از آنجائی که این تحقیق به پایه سوم ابتدایی اختصاص دارد، پیشنهاد می‌شود که در سایر پایه‌های ابتدایی نیز اثر کاربرد بازیهای آموزشی در یادگیری دروس مختلف دانش‌آموزان دوره ابتدایی بررسی گردد.

در روش تدریس دروس خصوصاً درس زبان آموزی بر استفاده از بازیهای آموزشی تأکید شود و مدیران و آموزگاران در این زمینه توجیه شوند. و شرایط لازم برای آموزش معلمان مهیا گردد.

در این پژوهش تأثیر بازی‌های آموزشی بر پیشرفت تحصیلی مورد بررسی قرار گرفت. بدیهی است می‌توان تأثیر بازی‌های آموزشی را بر سایر مهارت‌های کودکان از جمله مهارت‌های جسمی، اجتماعی، ذهنی و... مورد تحقیق قرار داد.

فهرست منابع:

فارسی

۱. آذر، رسول، (۱۳۷۳)، بازی و اهمیت آن در یادگیری همراه با ۵۵ نوع بازی سنتی، تهران، انتشارات احرار.
۲. آرین، خدیجه، گاری.ل.لندرت، (۱۳۷۰)، بازی درمانی دینامیسم مشاوره با کودکان، تهران، اطلاعات.
۳. آمسترانگ، توماس، (۱۳۸۱)، کودک من چگونه نابغه می‌شود، ترجمه ترانه بهبهانی، تهران، انتشارات سفیر صبح.
۴. اندروا، ولودیا، (۱۳۷۳)، رشد و آموزش زبان در کودکان دبستانی، ترجمه محمد جعفر مدبر نیا، تهران، نشر دنیای نو.
۵. آریبا، جمشید، (۱۳۵۹)، بازی و نقش آن در رشد کودک، تهران، انتشارات دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی.
۶. اجلی، عبدالله، (۱۳۸۱)، کودک خود را بهتر بشناسیم، تهران، انتشارات مهدیس.
۷. احمدوند، محمدعلی، (۱۳۷۲)، روانشناسی بازی، تهران، از سری انتشارات آزمایشی متون درسی.
۸. استادان طرح جامع آموزش خانواده، (۱۳۷۸)، خانواده و فرزندان در دوره ابتدائی، تهران، انتشارات انجمن اولیا و مربیان.
۹. امیری هنزکی، ناهید، (۱۳۷۶)، ارائه الگوی آموزشی درس انشاء و مقایسه آن با وضعیت جاری آموزش انشاء در دوره تکمیلی نهضت سواد آموزی، ارائه الگوی آموزشی درس انشاء و مقایسه آن با وضعیت جاری آموزش انشاء در دوره تکمیلی نهضت سوادآموزی، تهران، دانشگاه علامه طباطبائی.
۱۰. ایجاد، زهرا، (۱۳۸۴)، بررسی علل مؤثر در مشکلات آموزش انشاء در پایه چهارم و پنجم مدارس ابتدائی شهر اسفراین در سال تحصیلی ۱۳۷۴-۱۳۸۳، پایان نامه کارشناسی ارشد آموزش و پرورش دبستان، تهران، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی.
۱۱. انگجی، لیلی، (۱۳۸۴)، عوامل مؤثر در بازی، پیک بازی، شماره چهارم.
۱۲. باباجان، مهری، (۱۳۶۹)، نقش بازی در تعلیم و تربیت، پیوند، نشریه آموزشی و تربیتی، شماره ۱۲۸-۱۲۶، انجمن اولیا و مربیان جمهوری اسلامی.
۱۳. باطنی، محمدرضا، (۱۳۵۵)، مسایل زبان شناسی نوین، تهران، انتشارات آگاه.

۱۴. باقرزاده، فضل ا...، (۱۳۶۷)، بازی کودکان از دیدگاه مکتب اسلام، پایان نامه کارشناسی ارشد رشته تربیت بدنی، دانشگاه تربیت مدرس.
۱۵. بوندرانکو، آ.آی، (۱۳۷۷)، نقش بازی در پرورش فکری کودکان، ترجمه مهری باباجان، تهران، نشر دنیای نو.
۱۶. بهشتی، احمد، (۱۳۶۶)، اسلام و بازی کودکان، تهران، انتشارات اداره کل تربیت بدنی وزارت آموزش و پرورش.
۱۷. خدائی خیایوی، سیامک، (۱۳۸۰)، روانشناسی بازی، تهران، انتشارات احرار.
۱۸. خمارلو، (میرهادی)، توارن، (۱۳۷۵)، کتاب کار مربی کودک، تهران، انتشارات آگاه.
۱۹. رحمانی، زهرا، (۱۳۷۸)، بررسی کاربرد هنر و سرگرمیهای خلاقه کودک، تهران، دانشکده هنر، دانشگاه تربیت مدرس.
۲۰. رسولی، مریم، (۱۳۷۶)، بررسی تأثیر بازی درمانی بر تکامل اجتماعی کودکان ۴-۶ ساله دچار تأخیر تکامل اجتماعی در شیرخوارگاه آمنه، تهران، دانشگاه علوم بهزیستی و توان بخشی.
۲۱. رهبانفرد، حسن، (۱۳۷۷)، تأثیر یک برنامه حرکتی دانش آموزان پسر عقب مانده ذهنی آموزش پذیر ۱۰-۱۲ ساله شهر تهران، پایان نامه کارشناسی ارشد تربیت بدنی، تهران، دانشگاه تهران.
۲۲. ریاحی، ابوالقاسم، (۱۳۸۰)، نقش بازی در ایجاد خلاقیت و پرورش کودکان، تهران، نشر پرنیان.
۲۳. زندی، بهمن، (۱۳۸۱)، زبان آموزی، تهران، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها(سمت).
۲۴. سلمان، زهرا، (۱۳۷۹)، بازی و کودک، تهران، دانشگاه علامه طباطبائی.
۲۵. سلمان، زهرا، (۱۳۷۲)، بررسی اثر فعالیتهای بدنی و بازی در تحول ذهنی کودکان پیش دبستان، تهران، دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس.
۲۶. سیف نراقی، مریم، نادری، عزت ا...، (۱۳۷۹)، روانشناسی کودکان عقب مانده ذهنی و روشهای آموزش آنها، تهران، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها(سمت).
۲۷. شری دان، مری، (۱۳۸۰)، بازی و رشد کودک، ترجمه رضا توکلی، هرمزسنایی نسب، فریده براتی سده، تهران، انتشارات رشد.
۲۸. شعاری نژاد، علی اکبر، (۱۳۶۸)، روانشناسی رشد، تهران، انتشارات اطلاعات.
۲۹. صادقی، معصومه، (۱۳۷۵)، مجموعه مقالات ارائه شده در گردهمایی اسباب بازی و پیامدهای فرهنگی آن، تهران، اداره کل دبیرخانه شورای فرهنگ عمومی.
۳۰. صفارپور، عبدالرحمان، (۱۳۸۳)، آموزش مهارتهای گوش دادن، به من بیاموزید(۱)، تهران، انتشارات مدرسه
۳۱. عباسی، عبدا...، (۱۳۷۵)، آموزش و پرورش دبستان و پیش دبستان، تهران، دنیای پژوهش.
۳۲. علیجانی، رضا، (۱۳۸۰)، بازیهای دبستانی، تهران، انتشارات احرار.

۳۳. فیروزی، امیر، (۱۳۷۹)، بررسی اثرات فعالیتهای بدنی و بازیهای پرورشی بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دوره ابتدائی، تهران، طرح جامع آموزش و پرورش آذربایجانغربی.
۳۴. فلاح، حمیدرضا، (۱۳۷۸)، بررسی تأثیر دوره‌های پیش دبستانی بر رشد عملکرد ادراکی-حرکتی دانش آموزان سال اول دبستان منطقه دو اصفهان، پایان نامه کارشناسی ارشد تربیت بدنی، تهران، دانشگاه تربیت مدرس.
۳۵. فریار، اکبر، رخشان، فریدون، (۱۳۶۶)، ناتوانیهای یادگیری، تهران، نشر میترا.
۳۶. قاضی، قاسم، کدیور، نعمت، (۱۳۵۵)، بازی تفکر کودک است، تهران، انتشارات مدرسه عالی پارس.

انگلیسی

1. Angadjivand, B.a. (1978), observation of children in playgroups.
2. Bunker, Lindak: sports and physical education elementary school, Journal, 1991 (may, Vo 91 (5), P465-471)
3. Degangi et al. (1993); A comparison of structural sensorimotor therapy and child centered activity in the treatment of preschool children with sensorimotor problems, Mm. J. accup-therapy. Sep. 47, 777-786
4. Elliot, Allison. J. (1994) a child language, cambridg university press p 420
5. Harman, Robert (1989) ((Foundations is early childhood Education))- Calif, Stanford university. pp217.
6. Henderson, Ann and Joyce Lucas: (1983) pre-school playgroups, p 165
7. Kagrrer. K.L. - "The relation between Kraus: Weber best For minimum muscular Fitness school achievement" - Boton. Houghto Mifflin. 1958.
8. Roscoe, Brown - "The effect of a perceptual motor education on perceptual motor Skills and reading readiness, paper presented to research section, Apper. st. Louis missoulri" - April 1968.
9. Singer. R.N. and brunk. J.W (1967) Relation of perceptual motor ability and in tellectual ability in elementary school children" - Perceptual and motor Skills-P: 67-70-(1977).
10. Wolfgang, charles H: Helping aggressive and passive preschoolers through play, p, 108